

З відмовою від нової економічної політики та переходом до побудови тоталітарної держави, відбулися і процеси реформування судової системи та судочинства, проте вони глибоко не зачепили безпосередньо інститут народних засідателів. Сам інститут був повністю збережений і правовий статус народних засідателів не зазнав суттєвих обмежень – не відбулося суттєвого скорочення обсягу прав та обов'язків народних засідателів, не був ліквідований принцип виборності та колегіальності розгляду справ. Це свідчило, що інститут народних забезпечував реалізацію рішень радянської влади і навіть у тих випадках, коли вони суперечили інтересам значної частини населення.

Список використаної літератури:

1. Эстрин А. Взяточничество и уголовная репрессия / А. Эстрин // Ежегодник советской юстиции, 1922. С. 7.
2. Голунский С. А., Карев Д. С. Учебник по судостроительству. 1939. С. 87.
3. Діденко М.П. Створення радянського суду в УСРР / М.П.Діденко // Харьковский юридический институт, 1975. С. 58.

Ключові слова: народні засідателі, правовий статус, радянська влада.

Ключевые слова: народные заседатели, правовой статус, советская власть.

Key words: people's assessors, legal status, Soviet power.

КОРНІЄНКО ІРИНА ВАЛЕРІЇВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Ратифікація угоди про асоціацію з Європейським Союзом засвідчила вибір Україною європейської системи цінностей та стандартів захисту прав людини, додержання яких на практиці можливе за умови забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд незалежним та неупередженим судом, а також ефективного виконання своїх функцій суміжними правовими інститутами і перш за все адвокатурою України. Розбудова професійного та неупередженого інституту адвокатури, для реального захисту інтересів громадян виявилась непростим завданням. Гармонізація українського законодавства привела до великого кола дискусій щодо проблем пов'язаних із законодавством про адвокатуру. Враховуючи це, слід пам'ятати, що формування сучасної адвокатури неможливе без залучення вітчизняного досвіду попередніх поколінь. Тому сьогодні нагальною постала потреба у дослідженні історії та ролі адвокатури та адвокатів в Україні.

Метою цього дослідження є виявлення та систематизація маловідомих матеріалів з історії процесу трансформації інституту адвокатури в Україні між 1921 по 1929 роки та його наслідків на підставі аналізу рідкісних джерел. Отримані данні з історії вітчизняної адвокатури допоможуть сформувати об'єктивне розуміння місця і значення цього інституту в суспільстві, що планує будівництво правової та соціальної держави.

У березні 1921 року, відповідно до резолюцій X з'їзду РКП(б), в СРСР було започатковано курс на нову економічну політику [1, с. 115].

Нова економічна політика в СРСР вимагала впровадження низки реформ, серед яких центральне місце займали правова та судова. В межах цих реформ в УСРР трансформувалась і адвокатура. Так, 21 жовтня 1922 року ВЦВК прийняв «Положення про адвокатуру УСРР» [2, ст. 630]. Того ж року, на колегії правозаступників було скасовано і натомість утворено колегії оборонців відповідно до нового «Положення про адвокатур». 14 листопада, на основі того ж положення Народний Комісаріат Юстиції УСРР затвердив Інструкцію Про організацію губернських колегій захисників при губ. народних судах. 27 грудня 1922 НКЮ затвердив Положення про консультації для надання юридичної допомоги населенню, які організовуються колегіями захисників.

Колегії оборонців у ті часи представляли собою самоврядні організації, що діяли на засадах самофінансування. У Положенні визначалися такі підстави оплати праці захисників: а) від усякої винагороди оборонців у кримінальних та цивільних справах звільнялися підсудні у справах, у яких участь оборони є обов'язковою, а також особи, визнані окремими постановами Народного Суду неможливими; б) за такою, встановленою НКЮ УСРР, оплачували послуги оборонців робітники державних і приватних підприємств, члени комітетів неможливих селян, військовослужбовці, а також службовці радянських установ і підприємств; в) усі інші категорії населення оплачували послуги оборонців за домовленістю з ними [2, с. 630]. Члени Колегії оборонців вносили зі своєї винагороди відсоткове відрахування, що встановлювалося НКЮ УСРР, у фонд Колегії оборонців на витрати по утриманню Президії Колегії та на організацію юридичних консультацій [2, с. 630]. Нагляд за роботою Колегій оборонців здійснювали Губернські Ради Народних Судів та Губернські Прокурори.

У березні 1923 р. було створено Одеську губернську колегію захисників. Після чого очевидним виявився брак «правильно підготованих» юридичних кадрів в УСРР. Для вирішення цієї проблеми, у вересні 1927 р. НКЮ був введений інститут стажерів і практикантів при президії колегії [3, с. 234].

Якщо дослідити особовий склад правозаступників по УСРР, то можна побачити, що 62,1% від їхньої загальної кількості у минулому належали до присяжних повірених. Серед правозаступників чисельність робітників та селян була вкрай низькою: із 168 правозаступників, особові картки яких надійшли до НКЮ у 1921–1922 рр., зокрема, лише один був хліборобом (0,1%); два – працювали у торгово-промисловій сфері;

38 правозаступників належали до службовців (більше 1/5); 106 – до осіб вільних професій, або 63,1% (серед них адвокатів – 94, інших вільних професій – 12); інших – 12; не зазначено про рід діяльності у особових картках 8 правозаступників. Для порівняння, наприклад, у революційних трибуналах відсоток хліборобів сягав 5,5% від чисельності особового складу, робітників заводів та фабрик – 43,5%. Серед особливих народних слідчих до робітників належало 10,3% від загальної кількості слідчих по УСРР, серед народних суддів – 11,1% [4, с. 3, 5-6]. При цьому кількість комуністів серед правозаступників у порівнянні з іншими працівниками судового відомства була найнижчою.

Методи вичищення радянської адвокатури від «ворожих елементів» були різноманітними. До них належали: проведення іспиту при прийомі на роботу, встановлення квот за соціальним походженням при прийомі кандидатів, наявність та обсяг громадського та політичного стажу роботи майбутніх оборонців, праця у дореволюційних органах, рівень знань, володіння українською мовою, політичні погляди та переконання. Саме останні критерії часто були причиною виключення з колегій та застосування репресій щодо конкретних захисників [5, с. 93].

З другої половини 20-х років ХХ ст. ідеологічні чистки серед працівників правоохоронних органів значно посилились, що безпосередньо позначилось і на особовому складі правозаступників. 1925 р. НКЮ поставив питання перед ВУЦВК та РНК про необхідність проведення чистки особового складу колегій оборонців у всеукраїнському масштабі, зокрема було поставлено на по рядок денний проект постанови ВУЦВК та РНК «Про утворення особливих комісій з перевірки персонального складу колегій захисників» на початку 1925 р. [6]. Його реалізація була завершена наприкінці 1928 – початку 1929 рр. – до проведення чистки всього радянського апарату у всеукраїнському масштабі.

Після ліквідації у 1925 р. губерній, колегії оборонців створювалися при окружних судах. Діяльність оборонців, відповідно до Положення про Судоустрій 1925 р., здійснювалася у двох формах: через приватний кабінет та юридичні консультації, що організовувались за завданням Народного Комісаріату Юстиції та окружного суду [7, с. 51].

Радянська державно-правова система виключала можливість існування суспільно значимої адвокатури. Вона діяла в чітко окреслених фахових межах, що виключали будь-який вплив адвоката на громадську думку, його активну національну позицію. Пристосовуючи адвокатуру до реалій нового політичного режиму, влада проводила політику політичних «чисток» в адвокатурі, спрямовану на винищення усіх незадоволених радянським ошасливленням. Паралельно з нищенням кращих демократичних традицій адвокатури влада доклала максимум зусиль і до знищення юридичної освіти в Одесі та в республіці.

Список використаної літератури:

1. 170 років – зберігаємо традиції. 20 років – створюємо майбутнє / ред. кол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.]; відп. за вип. М. Р. Аракелян. Одеса : Юридична література, 2017. 560 с.
2. Положення про адвокатуру // Збірник постанов та розпоряджень робітничо-селянського уряду України / Рада Народних Комісарів УРСР, Народний Комісаріат юстиції УРСР. Харків: Друк. «Вукопспілки», 1922. С. 630.
3. Єфремова Н.В. До питання професійної підготовки адвокатів в Одесі кінця 20-х – початку 50-х років ХХ ст. / Матеріали Між. н.п.к «Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри» : в 2-х ч., 25-26 квітня 2018 р. Сумський національний аграрний університет, юр. ф-т. Суми, 2018. Ч. 2. С. 234. 232-237.
4. Статистика Украины. 1921/1922. Серия 8. Моральная статистика. Выпуск 1. Суд и преступность на Украине. № 29. / ЦСУ Украинской ССР. Харьков, 1923. 26 с.
5. Гусева В.П. Щодо питання проведення чисток серед представників адвокатури в УСРР у 1919–1929 роках // Вісник Академії адвокатури України 96 число 2(27) 2013. С. 91-96.
6. ЦДАВОВ України, ф. 8, оп. 2, спр. 50 Витяг з Протоколу Ч. 40/193 засідання Великої Президії ВУЦВК 25 лютого 1925 р. арк. 1-11.
7. Губар С. В. Соціалістична реорганізація адвокатури: досвід УСРР кінця 1920-х років // Юридичний вісник 2 (39) 2016. С. 50-55.

Ключеві слова: адвокатура, реформа адвокатури, нова економічна політика.

Ключевые слова: адвокатура, реформа адвокатуры, новая экономическая политика.

Key words: the Bar Association, advocacy reform, new economic policy.

ОСТАПЕНКО ТИМУР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії держави і права

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ СТВОРЕННЯ ТА ДЖЕРЕЛ СТАТУТУ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО 1566 Р.

Головну роль у складенні проекту II Статуту Великого князівства Литовського відіграли Августин Ротундуста та Петрус Роїзій – фахівці у сфері не лише права, але й історії. Ґрунтуючись на західноєвропейських засадах світогляду, вони відстоювали доцільність використання римського права як зразка і як допоміжного матеріалу. Саме за їхньої активної участі було значно оновлено норми попереднього статуту, запроваджено низку понять та категорій римського права. У 1566 р. Другий Статут було прийнято на сеймі у Вільно та поширено його дію на Волинь, Поділля та колишнє Київське князівство. Своєю структурою та багатьма положеннями він схожий на Дигести та Кодекс Юстиніана.